

BIJEENKOMST 'SAMENWERKEN EN BEPALEN' – 22 JUNI 2023

Inleiding

Op 22 juni 2023 vond de bijeenkomst 'samenwerken en bepalen' plaats in het stadhuis van Naarden. Tijdens deze bijeenkomst hebben we gesproken over het onderwerp 'participatie'. Er waren negen raadsleden, vijf convenantpartners, zes bewonersplatforms, vijftien ambtenaren, drie wethouders en twaalf bewoners present. Ook was er op deze avond een tekenaar aanwezig.

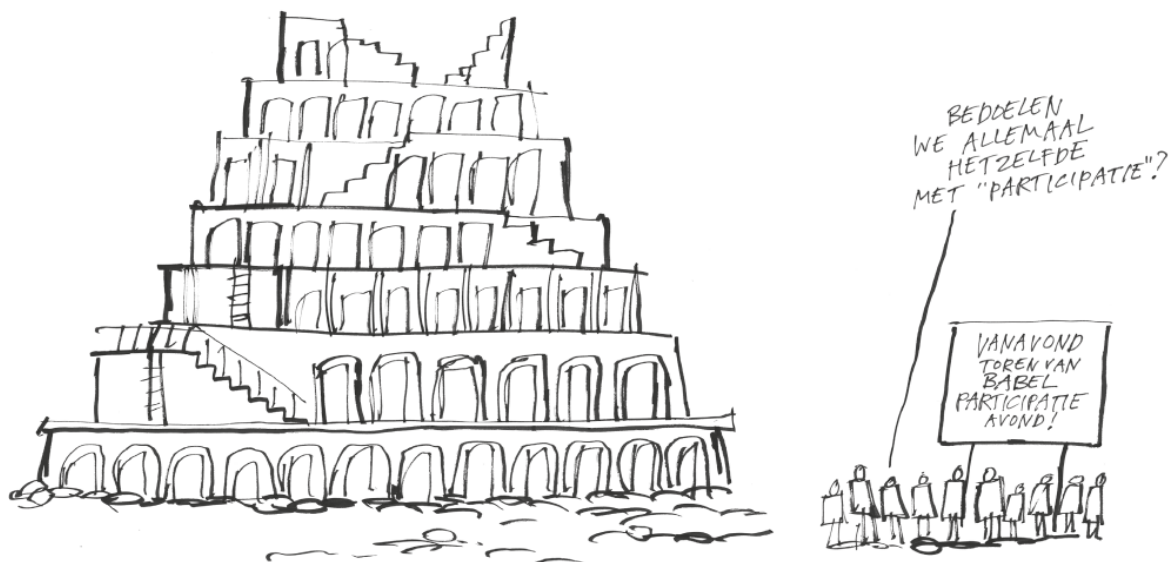
De tekeningen van Geert Gratama staan in dit verslag. Er volgen nog meer bijeenkomsten over dit onderwerp. Zo onderzoekt de gemeente of de participatievisie van 2016 nog past bij de wensen die we nu hebben. Alle gesprekken vinden plaats met inwoners, ondernemers, ambtenaren, raadsleden en collegeleden.

Waarom was deze bijeenkomst?

Tijdens deze bijeenkomst hebben we besproken wat participatie kan betekenen en hoe verschillende groepen er in het verleden en nu mee omgaan. Het blijkt namelijk dat het begrip 'participatie' tot veel onduidelijkheid leidt.

Wat was het programma van de bijeenkomst?

De bijeenkomst bestond uit twee delen. Eerst is ingegaan op het begrip 'participatie'. We hebben daarbij aan deelnemers gevraagd wat zij van participatie-ontwikkelingen vonden. In het tweede deel bespraken de deelnemers in groepen rond een aantal zelfbedachte onderwerpen de rol van participatie.

Deel 1: Het begrip participatie

Gastspreker van de avond: Guido Enthoven, directeur van het Instituut Maatschappelijke Innovatie. Hij vertelde over de ontwikkeling van participatie.

Zo werkten in de 15e eeuw werkgevers en werknemers samen in gilden. In de 19e eeuw ontstonden er vakbonden, verenigingen en coöperaties door werknemers en arbeiders.

Een coöperatie is een soort vereniging waar mensen samenwerken op een onderwerp waarin ze samen iets willen bereiken. Boeren organiseerden bijvoorbeeld boerencoöperaties en je hebt ook zorgcoöperaties en energiecoöperaties. Een corporatie is vaak in de vorm van een stichting met bestuurders die aangesteld zijn om een bepaald doel te dienen met minder inspraak en collectiviteit. Denk ook aan woningbouwcorporaties voor mensen die samen in gebouwen wonen. De invloed van grote groepen bewoners werd steeds groter. Begin jaren negentig van de 20ste eeuw leidde dit tot het kiesrecht en inspraakrecht.

Hoewel de invloed van inwoners groter werd, ontstond er een verschuiving naar de overheid in de jaren vijftig. De overheden zorgden er steeds meer voor dat inwoners zo vroeg mogelijk deelnamen. In de jaren 60 werd inspraak ingevoerd en verankerd. Dit heet ook wel burgerparticipatie. Rond de eeuwwisseling kwam meer het besef dat het niet van de overheid alleen hoeft te komen. Er ontstonden andere vormen van samenwerkingen zoals broodfondsen opgezet door de inwoners. De vraag ontstond hoe de overheid met bewonersinitiatieven moet omgaan, ook wel overheidsparticipatie genoemd.

Op dit moment zie je steeds meer vormen van directe invloed van inwoners. Denk aan burgerberaden, de coöperatieve wijkraad en een volksstemming. Hierbij worden mensen geloot om tot zoveel mogelijk verschillende mensen te komen.

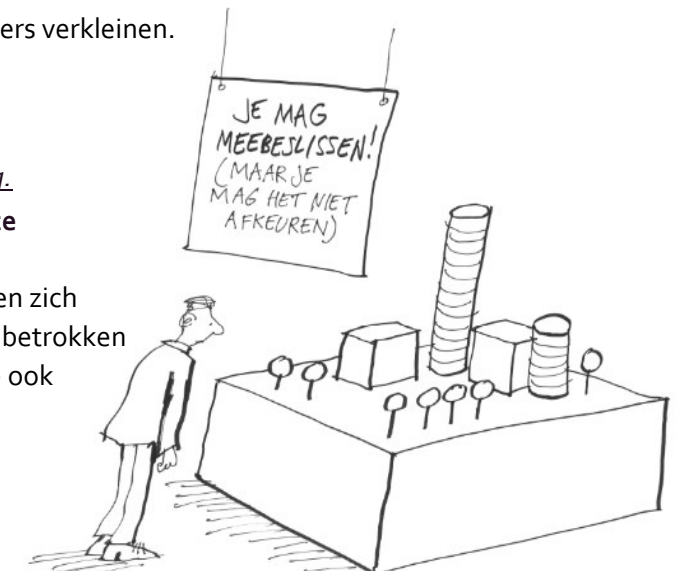

Guido Enthoven legt uit dat er verschillende redenen zijn om participatie te organiseren. Door aan de bezoekers te vragen waarom participatie belangrijk is, werd duidelijk dat er inderdaad verschillende opvattingen zijn. Inwoners hebben andere redenen dan een overheid om een bijdrage te leveren. Denk aan invloed uitoefenen, actief betrokken willen zijn en zich verantwoordelijk voelen bij de eigen omgeving. Overheden willen vooral steun, haalbaarheid en de afstand tussen overheid en inwoners verkleinen.

Aan de hand van vragen gaven aanwezigen hun mening.

Vraag: Begint het gevoel van betrokken zijn bij echte invloed?

"Dit gevoel begint niet met invloed, omdat veel mensen zich sowieso betrokken voelen bij de omgeving. Ergens bij betrokken zijn, geeft het gevoel van invloed maar zegt niet dat je ook invloed hebt."

Vraag: Hoe kan er verbinding ontstaan tussen de gekozen raad en de actieve bewoners die meer invloed willen?

"Door zo vroeg mogelijk inwoners deel te laten nemen. En niet later in het proces of aan het einde. En dat raadsleden goed in contact blijven met inwoners. Participatie moet geen middel zijn om eventuele rommel van bestuurders op te ruimen. Er bestaan al samenwerkingen in de gemeente met inwoners, zoals rond duurzaamheid en klimaat."

Vraag: Wat zouden de voor- en nadelen zijn van het Uitdaagrecht waarbij inwoners taken van de overheid overnemen?

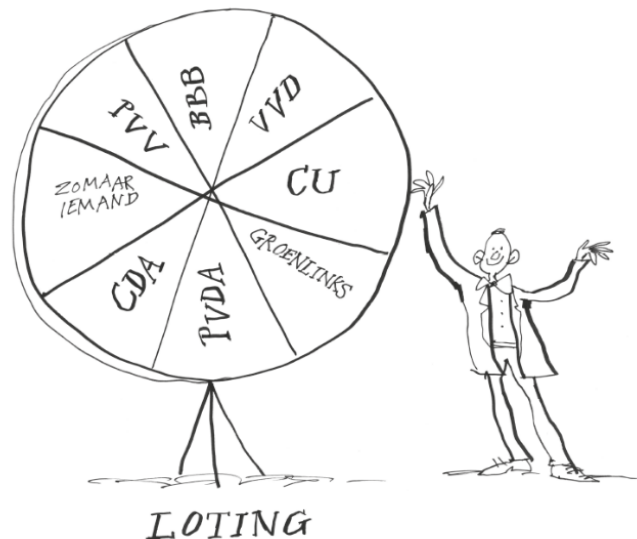
"Het kan tot mooie projecten leiden. Er zijn al voorbeelden waarbij inwoners zelf aan de slag zijn, zoals de Kloostertuin en de Groene Ruiter. Wel kan het ondernemers een kans bieden die niet altijd recht doet aan wat bewoners willen. En het lijkt er dan op dat de bewoners alle rommel van de gemeente moeten oplossen."

Vraag: Wat zijn de voor- en nadelen van buurtbudgetten?

"Een mooi middel om inwoners de mogelijkheid te geven zelf ideeën op te pakken. Veel kwetsbaren komen niet aan bod, omdat meedoen voor hen moeilijk is. We moeten rekening houden met kwetsbaren in de samenleving."

Vraag: Wat zijn de voor- en nadelen van loting? Loting is een beweging om mensen deel te laten nemen aan de voorbereiding om tot besluiten te komen, zodat niet alleen de hoog opgeleide mensen meedoen. Denk aan het burgerberaad. In IJsland is bijvoorbeeld de grondwet via burgerberaad ontstaan.

"Het is goed om zoveel mogelijk te zorgen voor afwisseling. Vaak zijn het dezelfde (oudere) mensen bij een bewonersavond. Loting lijkt wel meer een opdracht te worden dan dat mensen zich verbonden voelen met de omgeving en zich aanmelden. Betaling zoals in België zou dan nog een reden geven. Loting zou niet in plaats van verkiezingen moeten komen, maar is wel een goed systeem voor burgerberaad."

"In de rol van raadslid moet groeien. Je moet leren hoe dingen met elkaar stroken. Als raadslid moet je dan ook zorgen dat je luistert naar de mensen. Ook naar de mensen die je niet veel hoort of ziet." Anderen geven aan dat je niet gestudeerd hoeft te hebben om te zien dat sommige dingen met elkaar te maken hebben. "Gezond verstand gebruiken kan op elk niveau. Het is belangrijk dat er zoveel mogelijk mensen van alle niveaus meedoen."

Zaal met enkele deelnemers en spreker Guido Enthoven

Deel 2: gesprek over zelf bedachte onderwerpen

Wat is belangrijk bij participatie?

De vijf onderwerpen:

1. Boer met zonnevelden

Een boer wil zijn weiland gebruiken voor zonnevelden. Hij maakt hiervoor afspraken met de aanbieder van zonnevelden.

2. Bewoners maken eigen dorpsvisie

Een groep inwoners neemt het heft in eigen hand en schrijven hun eigen dorpsvisie. De gemeente wordt uitgedaagd om taken over te nemen en maken zelf plannen voor woningbouw, verkeer en groenbeheer.

3. Plan gemeente voor nieuw centrum

De gemeente wil in een van de kernen een nieuw inrichtingsplan maken voor het centrum. Daarbij hoort een aanpassing van het plein en een nieuwe routekaart door het centrum (meer eenrichtingsverkeer, enzovoort).

4. Bouw appartementen door projectontwikkelaar

Een projectontwikkelaar wil met de gemeente afspraken maken over de bouw van een appartementencomplex.

5. Lessen uit het verleden

Wat zijn de ervaringen van bewoners met participatieprocessen in de afgelopen jaren? Wat zijn 'vormende ervaringen' en wat zijn de lessen voor de nieuwe Participatievisie?

Korte samenvatting van de gesprekken

Boer met zonnevelden

Participatie is erg belangrijk omdat er weinig ruimte is in onze gemeente. En omdat mensen verschillend denken over wat het beste is. De betrokkenen hebben ook verschillende rollen. De boer komt met de eerste stap en de gemeente is vergunningsverlener. Het is belangrijk dat de boer eerst met zijn omgeving gaat praten over zijn plannen. Er ontstaat een discussie over wie verantwoordelijk is voor de participatie.

Waarom wil de boer zonnevelden? Zijn de inkomsten voor de mensen in de directe omgeving? Wat heeft de omgeving eraan? Het lijkt logisch om over een verdeling van de winst te praten. Het gaat hier om een maatschappelijk onderwerp. Daarbij kun je denken aan de participatieniveaus informeren en erover praten (raadplegen).

De boodschap:

- De lusten en de kosten van het voorstel gelijk verdelen en dit in beleid op te nemen (participatievisie).
- Proces van participatie moet recht doen aan het project.

Bewoners maken eigen dorpsvisie

De onderwerpen in een dorpsvisie bepalen hoe de participatie moet worden ingericht. Een onderwerp kan simpel zijn. Bijvoorbeeld inrichten van groen in de openbare ruimte. Een onderwerp kan ook complex zijn en veel gevolgen hebben voor de omgeving. Denk aan verkeer en woningbouw. Dit zijn twee verschillende vraagstukken die om een andere aanpak vragen.

Daarom is het bij de start belangrijk om helder te hebben om wat voor soort onderwerp het gaat. Je kan met elkaar bespreken hoe je de participatie opzet en wat er met de resultaten gebeurt. Participatie gaat om verwachtingsmanagement en vertrouwen. En uiteindelijk werk je samen aan een maatschappelijk resultaat.

Plan gemeente voor nieuw centrum

Als er een plan voor een nieuw centrum komt, is er een goed gesprek met elkaar nodig. Het plan heeft namelijk veel gevolgen voor de omgeving. Degene die de eerste stap zet voor het plan is de eigenaar van het project. Deze persoon of organisatie is zelf verantwoordelijk voor het organiseren van een goed participatieproces. In dit geval is de gemeente verantwoordelijk.

Belangrijk is van te voren aan te geven wat wel kan en wat niet. Informeren is belangrijk en is de onderste trede op de participatieladder. Een aantal mensen vindt dit geen vorm van participatie. Zij vinden informeren eenrichting en je hebt niet het echte gesprek met elkaar. De keuze van de communicatiemiddelen en gesprekvormen hangt af van het onderwerp, het publiek en het doel. Er is een verschil tussen traditionele, bestaande en moderne gespreksvormen.

In dit voorbeeld is het belangrijk tot veel en verschillende mensen door te dringen. Veel onderwerpen moeten namelijk in relatie met elkaar worden besproken, zoals verkeer, toegankelijkheid, groen en horeca. Door mensen deelnemer te laten zijn, ontstaan betere resultaten. Want als mensen met elkaar spreken worden problemen en de beste oplossingen duidelijk.

Bouw appartementen door projectontwikkelaar

Wat is bij de bouw door een projectontwikkelaar belangrijk?

- Participatie is belangrijk.
- Bewoners uit de buurt graag vroeg erbij halen.
- Een goed gesprek met de buurt is ook fatsoenlijk.
- Schaal doet er toe: in een klein gebied is een lokale oplossing ook meteen iets van iedereen.
- Vertrouwen is de basis.
- Het helpt als de afbakeningen duidelijk zijn.

De gemeente staat voor het algemeen belang. Daarom is er veel te zeggen om de gemeente verantwoordelijk te maken voor participatie. De persoon die de eerste stap zet voor een bouwplan heeft een financieel belang. Er is ook veel te zeggen voor een goed overleg tussen de projectontwikkelaar en de buurt. Het blijft toch het mooiste als ze er in goed overleg uitkomen. Voor allebei is iets te zeggen.

In de praktijk zien we dat de taak om de participatie te organiseren tijdens het proces opschuift. Vaak trekt de projectontwikkelaar in het begin de kar. De gemeente moedigt dit ook aan: 'ga eerst maar eens met de buurt praten'.

Als er besluiten van de gemeente nodig zijn, is het logisch dat de gemeente meer de leiding neemt op het vormgeven van de participatie. Denk hierbij aan het vaststellen van een stedenbouwkundig plan. Je mening mogen geven als de besluiten al zijn genomen, heeft geen zin. Dat roept op om zo vroeg mogelijk met de bewoners uit de buurt in gesprek te gaan. En de besluiten van de gemeente ook op basis van de reacties uit de buurt te maken.

Op het zelfde moment slaagt participatie het beste als de grenzen duidelijk zijn. Niet alles kan, dus maak aan het begin duidelijk wat wel en wat niet mogelijk is. Dat roept op om eerst de lastige keuzes door de gemeenteraad te laten maken en vast te leggen, voordat het gesprek met de buurt plaatsvindt.

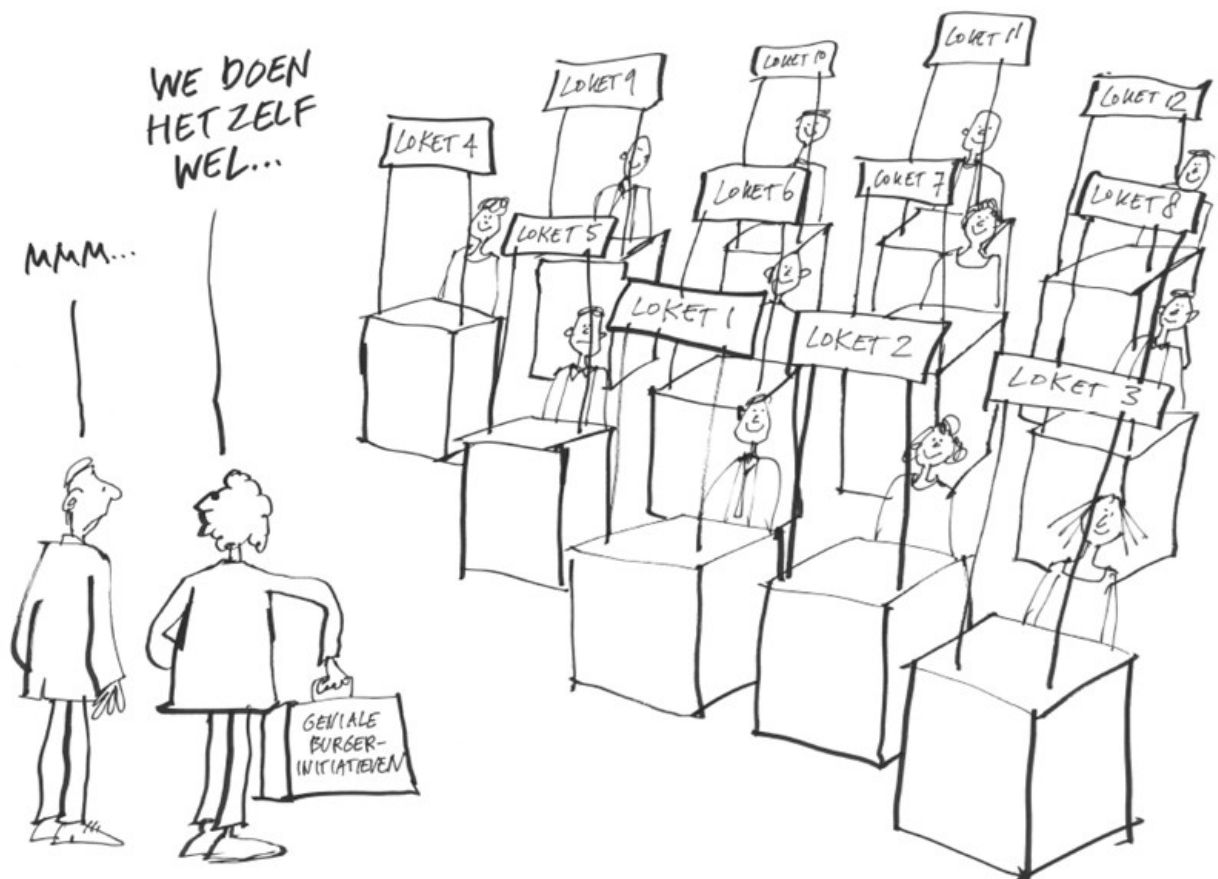
Lessen uit het verleden

Verschillende positieve en negatieve ervaringen zijn genoemd. Wat zijn de lessen?

- Zo vroeg mogelijk inwoners bij een ontwikkeling vragen mee te doen.
- Behandel deelnemers aan een gesprek op dezelfde manier.
- Zorg bij een project dat er kennis is van wat er in de omgeving speelt.
- Zo vroeg mogelijk inwoners vragen mee te denken over plannen rond toegankelijkheid.
- Participatie is bij hoge uitzondering besluiten nemen. Samen beslissen is de hoogste trede op de participatieladder.
- Besluitvormers hebben te maken met de beste voordelen en waarden voor de gemeente in het algemeen belang.
- Zorg ervoor dat het proces rond participatie goed verloopt. Dat betekent onder andere afspraken maken en deze afspraken nakomen. Een contactpersoon is ook prettig.
- Belangrijk is duidelijk te maken wat de afbakeningen zijn. Wat kan wel en wat kan niet.
- Uiteindelijk werk je samen aan een maatschappelijk resultaat.
- Vertrouwen is de basis.

Hieronder staan nog twee tekeningen van Geert Gratama. Op de laatste pagina staat een plaatje van de participatieladder met gespreksdoelen.

Plaatje: participatiedoelen met de participatieladder

